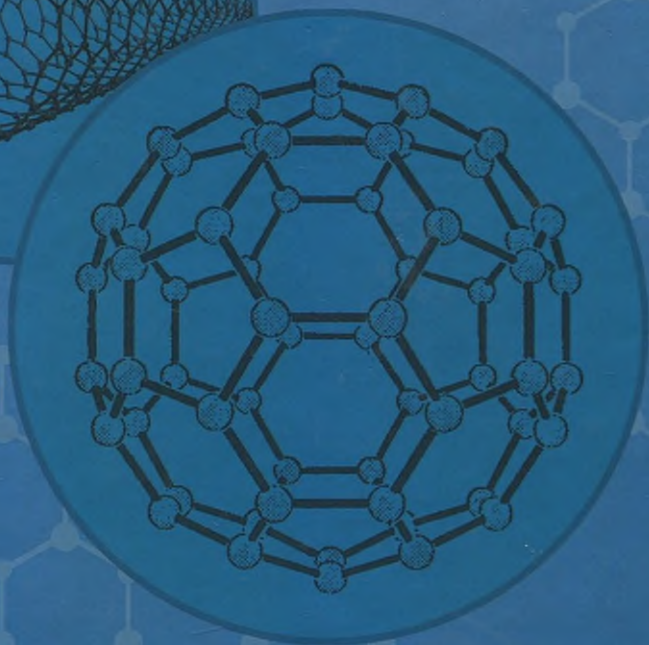
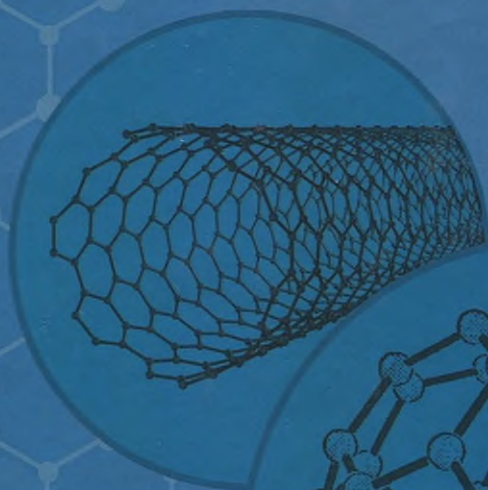

620.22
Ф32

П.П. Федірко
В.О. Кроль

МАТЕРІАЛОЗНАВСТВО І СЛЮСАРНА СПРАВА

КОНДОР

П. П. Федірко, В. О. Кроль

МАТЕРІАЛОЗНАВСТВО І СЛЮСАРНА СПРАВА

*Навчальний посібник для вищих
технічних закладів України*

Київ, 2018

УДК 669+676.017+683.3+621.7(075.8)

М 34

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів
(лист №1/11 — 678 від 10.02.2010 р.)*

Рецензенти:

Гордеев А. І. — доктор технічних наук, професор, зав. каф. сільськогосподарського машинобудування та обладнання лісового комплексу Національного університету біоресурсів і природокористування.

Атаманчук П. С. — доктор педагогічних наук, професор Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, зав. каф. методики викладання фізики та дисциплін технологічної освітньої галузі

Бендера І. М. — доктор педагогічних наук, професор, Подільського державного аграрно-технічного університету,

Федірко П. П., Кроль В. О.

М 34 Матеріалознавство і слюсарна справа: навч. посібник / За ред. П. П. Федірка. — К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. — 384 с.

ISBN 978-617-7582-29-7

У навчальному посібнику наведено основні відомості про будову, фізикомеханічні і технологічні властивості матеріалів, викладені питання термічної обробки металів і сплавів, правила виконання основних видів слюсарної обробки металів, види інструменту для кожної слюсарної операції, прийоми їх виконання і методи організації робочого місця. Крім того, наведені основи стандартизації, взаємозамінності і технічних вимірювань. Міститься інформація про полімерні, композиційні і неметалеві матеріали.

Для підготовки бакалаврів в аграрних вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації з напрямів «Професійне навчання. Механізація сільськогосподарського виробництва та гідромеліоративних робіт» і «Інженерна механіка» (спеціальність «Машини та обладнання сільського господарства»).

ISBN 978-617-7582-29-7

УДК 669+676.017+683.3+621.7(075.8)

© П. П. Федірко, 2018

© Видавничий дім «Кондор», 2018

ЗМІСТ

Передмова.....	6
ЧАСТИНА ПЕРША. МАТЕРІАЛОЗНАВСТВО.....	8
Розділ 1. Будова, властивості і способи випробування металів.....	11
1.1. Поняття про метали і металеві сплави.....	11
1.2. Деформація та основні властивості металів і сплавів.....	16
1.3. Механічні випробування металів і сплавів.....	23
1.4. Фізико-хімічні методи аналізу металів.....	32
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>36</i>
Розділ 2. Залізвуглецеві сплави.....	38
2.1. Основні відомості з теорії сплавів.....	38
2.2. Компоненти і фази в залізвуглецевих сплавах.....	40
2.3. Діаграма стану «залізо — вуглець».....	43
2.4. Вплив вуглецю і домішок на структуру та властивості сталі.....	45
2.5. Класифікація, маркування і застосування вуглецевих сталей.....	49
2.6. Класифікація, маркування і застосування легованих сталей.....	57
2.7. Класифікація, маркування і використання чавунів.....	67
2.8. Основні вимоги до вуглецевих сталей.....	70
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>73</i>
Розділ 3. Кольорові метали та їх сплави.....	75
3.1. Мідь та основні сплави на її основі.....	75
3.2. Алюміній та основні алюмінієві сплави.....	76
3.3. Сплави на основі магнію.....	77
3.4. Сплави на основі титану.....	77
3.5. Антифрикційні сплави і матеріали.....	77
3.6. Тугоплавкі метали і сплави.....	79
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>80</i>
Розділ 4. Спечені порошкові матеріали.....	81
4.1. Конструкційні порошкові матеріали.....	81
4.2. Інструментальні порошкові матеріали.....	82
4.3. Електротехнічні порошкові матеріали.....	84
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>84</i>
Розділ 5. Неметалеві конструкційні матеріали.....	85
5.1. Загальні відомості, класифікація і властивості полімерних матеріалів.....	85
5.2. Пластичні маси. Пластмаси.....	89

5.3. Композитні матеріали.....	101
5.4. Гумові матеріали.....	104
5.5. Клеї і герметики.....	107
<i>Затинання для самоконтролю.....</i>	<i>112</i>
Розділ 6. Основи нанотехнологій.....	114
6.1. Основні визначення.....	115
6.2. Класифікація наноматеріалів.....	117
6.3. Кластери.....	119
6.4. Фулерени і фулерити.....	121
6.4. Вуглецеві нанотрубки.....	122
6.5. Застосування нанотехнологій.....	124
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>127</i>
Розділ 7. Нанокристалічні і консолідовані матеріали.....	128
7.1. Визначення.....	128
7.2. Консолідовані матеріали. Класифікація.....	129
7.3. Інтенсивна пластична деформація. (Диспергування).....	131
7.4. Основи отримання наноматеріалів компактуванням і спіканням порошків.....	133
7.5. Нанокристалічні структури на основі аморфних і швидкозагартованих сплавів.....	133
7.6. Формування наноструктури дисперсними виділеннями.....	134
7.7. Нанокompозити.....	135
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>135</i>
Розділ 8. Термічна та хіміко-термічна обробка сплавів.....	137
8.1. Основи теорії термічної обробки сталі.....	137
8.2. Технологія термічної обробки сталі.....	145
8.3. Основи теорії хіміко-термічної обробки сталі.....	156
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>169</i>
ЧАСТИНА ДРУГА. СЛЮСАРНА СПРАВА.....	170
Розділ 9. Вступ до професії.....	171
9.1. Роль і місце слюсарних робіт в промисловому виробництві.....	171
9.2. Види слюсарних робіт. Робоче місце слюсаря.....	172
9.3. Техніка безпеки при виконанні слюсарних робіт.....	178
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>188</i>
Розділ 10. Стандартизація, взаємозамінність і технічні вимірювання.....	189
10.1. Стандартизація і основи взаємозамінності.....	189
10.2. Єдина система допусків і посадок (ЄСДП).....	196
10.3. Шорсткість поверхні.....	201
10.4. Допуски форми і розміщення.....	203

10.5. Технічні вимірювання.....	209
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>220</i>
Розділ 11. Підготовчі операції слюсарної обробки.....	222
11.1. Розмітка.....	222
11.2. Рубання металу.....	226
11.3. Вирівнювання, рихтування і гнуття металу.....	230
11.4. Різання металу.....	235
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>239</i>
Розділ 12. Розмірна слюсарна обробка.....	240
12.1. Обпилювання металу.....	240
12.2. Обробка отворів.....	244
12.3. Обробка різбових поверхонь.....	254
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>260</i>
Розділ 13. Припасовувальні операції слюсарної обробки.....	262
13.1. Розпилювання і припасовування деталей.....	262
13.2. Шабрування.....	264
13.3. Притирання та доведення.....	271
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>279</i>
Розділ 14. Складання нероз'ємних з'єднань.....	281
14.1. Паяння металів.....	281
14.2. Лудіння.....	290
14.3. Клепання.....	292
<i>Запитання для самоконтролю.....</i>	<i>301</i>
Список рекомендованої літератури.....	302
Предметно-тематичний покажчик.....	304
Тлумачний термінологічний словник.....	308